

Acta Medica Christiana

Spravodaj zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov
Ročník 3. 1996 Číslo 3

Obsah

✓ Úvodom Ján Pavol II. 1	- Záverečná deklarácia 8. európskeho kongresu FEAMC 15
✓ Príspevky a materiály 2	✓ O knihách 15
- Demografický vývoj Slovenska - aktuálne etické, medicínske, ekonomické a politické aspekty J. Bielik 2	- Spomienky kresťanského odborára (Rudo Čavojský) 15
- Medicínska etika a bioetika na Slovensku v rokoch 1990 - 1996 J. Glasa 5	- Za mrakmi je moje milované slnko (Anton Habovštiak) 16
- O dôvere M. Babál 11	✓ Poďakovanie 10
- Dnešná medicína a náš obraz človeka J. Glasa 12	✓ Prihláška ZKLZ i

Úvodom

Kultúra smrti a kultúra života

Dvadsať storočie sa považuje za obdobie masívnych útokov na život, nekonečného radu vojen a neustáleho masakrovania nevinných ľudských životov. Falošní proroci a falošní učitelia dosiahli najväčší možný úspech. Vyžadujú, aby potrat a eutanázia, skutočná a priama vražda autentickej ľudskej bytosti, boli považované za právo a za riešenie individuálnych či spoločenských problémov. Je to ozajstná masakra nevinných.

Drogy, nemierne požívanie alkoholu, pornografia a sexuálna nezriadenosť, násilie - to sú vážne problémy, ktoré si vyžadujú serióznu odpoveď celej spoločnosti v každej krajine i na medzinárodnej úrovni. Sú to však aj osobné tragédie a treba na ne reagovať konkrétnymi skutkami medziľudskej vzájomnej lásky a solidarity, ktorú prebúda veľká obnova vlastnej osobnej zodpovednosti pred Bohom, pred ostatnými a pred naším vlastným svedomím. Sme strážcami našich bratov.

Kultúra života, to je úcta k prírode a ochrana Božieho stvoriteľského diela. Je to ochrana najmä ľudského života od prvého okamihu počatia až po jeho prirodzené ukončenie.

Kultúra života je aj služba tým, ktorí nemajú nijaké privilégia, chudobným a utláčaným, pretože spravodlivo a sloboda sú neodlučiteľné a jestvujú len vtedy, ak platia pre všetkých. Kultúra života znamená každý deň ďakovať Bohu za dar života, za našu hodnotu a za našu dôstojnosť, ktoré máme ako ľudské bytosti, za priateľstvo, ktoré nám on ponúka počas našej púte k nášmu večnému určeniu.

Ján Pavol II.

Príspevky a materiály

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ SLOVENSKA - AKTUÁLNE ETICKÉ, MEDICÍNSKE, EKONOMICKÉ A POLITICKÉ ASPEKTY

Správa z konferencie ZKLZ

Demografický vývoj každej krajiny je celospoločenskou záležitosťou - zaznelo ako spojovacia niť na konferencii "Demografický vývoj Slovenska - aktuálne etické, medicínske, ekonomické a politické aspekty", ktorá sa konala 30. novembra 1996 v Bratislave. Organizátormi boli: Zväz kresťanských lekárov a zdravotníkov, Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie, Asociácia Univerzum a Nadácia Hannsa Seidela.

Na konferencii sa zúčastnilo vyše **160 registrovaných účastníkov**. Organizácia i celkové zabezpečenie akcie (vrátane stravovania a refundácie cestovných nákladov účastníkov) bolo na veľmi dobrej úrovni. Vďaka patrí sponzorom, ako aj neúnavným organizátorkám podujatia (Ing. Anke Behúlovej a Mgr. Vierke Michalkovej, ako aj ich obetavým pomocníčkam). Medzi čestnými hosťami konferencie, v jej predsedníctve, nechýbali otec biskup *Mons. Doc. ThDr. František Tondra*, predseda Komisie pre otázky bioetiky pri Konferencii biskupov Slovenska, a predseda KDH *JUDr. Ján Čarnogurský*.

Odborný program konferencie zabezpečili členovia a blízki spolupracovníci Zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov na Slovensku a Komisie pre otázky bioetiky pri KBS. Vystúpenia pozvaných prednášateľov boli mimoriadne informatívne, starostlivo dokumentované i názorne prezentované (diapozitívy, grafy, fólie). Napriek závažnosti prerokovávanej problematiky nechýbal ani osviežujúci humor.

● *A. Rakús* hovoril o **demografickom vývoji v Európe** a jeho komplexných dôsledkoch. Index plodnosti v Európe sa znížil z hodnoty 2.6 v roku 1960 na hodnoty 1.4 - 1.6 pozorované v súčasnosti. Znamená to, že Európa začína doslova vymierať, a to aj napriek určitým imigračným prírastkom. Takýto vývoj znamená v podstate krízu civilizácie. Hodnotou, ku ktorej by sa mala spoločnosť znova začať orientovať je rodina.

● *M. Mikolášik* referoval o **politických aspektoch demografického vývoja v Slovenskej republike**. V apríli 1996 bol Vládou SR prijatý dokument - koncepcia štátnej rodinnej politiky, ktorá by mala podporiť schopnosť 'sebareprodukcie' spoločnosti. Podľa správy o sociálnej situácii obyvateľstva SR v I. polroku 1996 činil stav obyvateľstva k 31. 6. 1996 5.373.810 obyvateľov, s pomerom žien a mužov 1000 : 1054. Celkový prírastok občanov bol 6.2 promile. Pri porovnaní okresov iba 3 okresy mali prírastok viac ako 9 promile, ale 8 okresov zaz-

namenalo absolútny úbytok obyvateľstva. Dlhoročný trend úbytku obyvateľstva sa pozoruje v okresoch Komárno, Nové Zámky a Lučenec. Demografický vývoj je potrebné podporiť vhodnou bytovou politikou, podporou mladých rodín, atď.

● *K. Pastor* sa venoval téme **demografických perspektív Slovenska**. Okolo roku 1.500 nášho letopočtu žilo na území terajšieho Slovenska asi 1.500.000 obyvateľov, v roku 1.900 to bolo 2.900.000 obyvateľov, v roku 1940 asi 3.400.000 obyvateľov. V roku 2.000 sa predpokladá dosiahnutie čísla 5.400.000 obyvateľov. Populačný rast však významne klesá, pretože v súčasnosti sú vo fertílno-mu veku najsilnejšie populačné ročníky zo 70-tych rokov. V roku 1995 pribudlo na Slovensku iba 11.583 občanov. V súčasnosti je na Slovensku v preproduktívnom veku (0 - 15 rokov) približne 20% obyvateľstva, kým v postproduktívnom (nad 60 rokov) cca 17% obyvateľstva. V roku 2015 sa predpokladá, že tieto podiely budú tvoriť 15%, resp. 24%. Miera sobášnosti je 7.5 sobášených párov na 1.000 obyvateľov, kým miera rozvodovosti je 1.8. Rozvodovosť, ako i podiel detí narodených mimo manželstva narastá od roku 1960. Rozvodovosť i potratovosť sú najnižšie v okresoch, ktoré zaznamenali najvyšší výskyt religiozity.

● *A. Hrádcký* sa venoval **antinatalitným postupom v oblasti medicíny**, ich medicínskym aspektom a niektorým dôsledkom. V prípade užívania kontraceptív majú tieto nezanedbateľný vplyv na zdravie ženy (odhliadnuc od eticko-morálneho aspektu), závažné zdravotné i psycho-sociálne dôsledky vznikajú po umelom ukončení tehotenstva, psychické dôsledky pri nadmernom zaťažení ženy-matky v rodine i v práci, medicínsko-ekonomické dôsledky pri riešení zdravotníckej problematiky hlavne v neonatologickej sfére. Závažná je tiež **sociálna nespravodlivosť**, ktorá **vedie k diskriminácii žien a rodín, ktoré sú ochotné prijať a vychovať deti**.

● *J. Brocka* hovoril o **sociálnych a ekonomických dôsledkoch zníženej pôrodnosti**, ktorá by sa mohla javiť pri krátkodobom pohľade dokonca ako výhodná. "Výhodnosť" spočíva vo zvýšenom príjme (menejdetnej alebo bezdetnej rodiny) na člena rodiny, v zlepšenom komforte rodiny, v prechodnom znížení sociálnych výdavkov spoločnosti i prechodnom znížení nezamestnanosti. Znižujú sa tzv. investície do budúcnosti (výchova a príprava nastupujúcich generácií). Z dlhodobého hľadiska však tento vývoj znamená výrazné a rýchle starnutie populácie a **zvýšenie daňového zaťaženia** jej produktívnej časti - v súčasnosti je v SR daňové zaťaženie 44.4% (najvyššie v Európe!), ďalej znižovanie dôchodkov, zvyšovanie odvodov (daní) do poisťovních fondov, resp. ich hroziaci kolaps, zvyšovanie veku odchodu do dôchodku, atď. Na ilustráciu: V Európe je priemerné daňové zaťaženie reprezentované hodnotou 40.5%. V súčasnosti prispieva na 1 dôchodcu 3.48 občanov v produktívnom veku. Pri predpokladanom vývoji počtu obyvateľstva to bude v roku 2.015 iba 2.6 občana. Zrejme nevyhnutným dôsledkom bude postupné **zvyšovanie dôchodkového veku**. V Čechách už posunuli túto hranicu na 62 rokov.

● *J. Glasa* hovoril o **etických aspektoch ovplyvnenia demografického vývoja**. Stav celosvetovej spoločnosti charakterizuje etický rozpor pri zmene mravných a hodnotových kritérií a ich vzájomnom strete (napr. sýtosť - hlad, bohatstvo - chudoba, egoizmus - zodpovednosť, občianske zákony - mravné zákony) pri nerovnomernom rozdeľovaní dohier na národnej i medzinárodnej úrovni. Základom každého práva a právneho systému by mal byť princíp úcty k životu a princíp práva na slobodu, s rešpektovaním práva ochrany každého jedinca. Štáty majú závažnú zodpovednosť pri usmerňovaní situácie v oblasti demografického vývoja obyvateľstva, avšak pri rešpektovaní mravných kritérií a bez donucovacích nariadení.

● *F. Novajovský* sa venoval **teologickým aspektom** demografického vývoja, ktoré prezentoval v početnom zastúpení. Heslovito spomenul viaceré oblasti - napr. rodina a manželstvo v spoločnosti, zmeny v sociálno-kultúrnom kontexte, rozvodovosť rodín, manželská láska a vernosť, rozvod a nerozlučiteľnosť manželstva, pastorácia rozvedených, manželská láska a plodnosť, regulácia pôrodnosti, výchova v rodine, rodina ako škola spolužitia v láske, eutanázia, a pod. Rozvoj produktivity, nárast informácií, zvýšená úroveň technológie vedú k masovosti "kultúry" a ku konzumizmu. Protiváhou by mali byť alternatívy tohto myslenia, založené na personalistickom chápaní človeka, so snahou o uspokojovanie všetkých jeho potrieb - nielen materiálnych, ale aj duchovných.

- Po odoznení prednášok nasledovala bohatá diskusia, ktorá pokračovala a intenzívne sa rozvíjala i v 'kuloároch' počas prestávok programu rokovania. Osobné stretnutia kresťanských lekárov a zdravotníkov a ďalších účastníkov z celého Slovenska počas trvania konferencie možno označiť za významný a povzbudzujúci aspekt celého podujatia. **Účastníci záverečného panelu i všetci prítomní vyjadrili jednomyselnú podporu nedávnym aktivitám a iniciatíve Konferencie biskupov Slovenska, ktorá prvá verejne upozornila na závažnosť demografickej problematiky a jej dôsledkov pre vývoj a budúcnosť nášho národa i samostatnej Slovenskej republiky.**

Konferencia sústredila v odbornom programe kvalitných i kvalifikovaných prednášateľov. Vybrané témy priniesli bohaté a komplexné poznatky z demografickej problematiky, prezentované v širokých sociálnych, ekonomických, medicínskych, etických, teologických i politických súvislostiach. **Demografický vývoj Slovenska si v súčasnosti zaslúhuje zvýšenú a trvalú pozornosť všetkých zložiek spoločnosti. Riešenia by však mali byť založené na rešpektovaní etiky a morálky, na rešpektovaní úcty k ľudskému životu vo všetkých jeho úsekoch, a ku všetkým jedincom ako k jeho nositeľom a naplňovateľom.**

2. 12. 1996

MUDr. Ján Bielik, CSc.

A: MUDr. J. B., Ul. M.R. Štefánika 19, 91501 Nové Mesto n/Váhom.

Pozn. red.: a) *Materiál pôvodne písaný pre časopis Moderný medicínsky manažment - pre náš časopis redakčne upravený.* b) *Viaceré texty prednášok konferencie postupne uverejníme v našom časopise (Splnenie tohto predsavzatia závisí predovšetkým od láskavosti autorov jednotlivých príspevkov, ktorých sme už v tomto smere oslovili).*

-J.G.-

MEDICÍNSKA ETIKA A BIOETIKA NA SLOVENSKU V ROKOCH 1990 - 1996

V tomto prehľade by sme si chceli v krátkosti všimnúť pozoruhodný vývoj, ktorý na Slovensku zaznamenali medicínska etika a bioetika - vedecké disciplíny, ktoré sa zaoberajú etickými problémami medicíny, zdravotníctva a širokej oblasti biologických vied (vrátane vied o životnom prostredí). Tieto problémy úzko súvisia s otázkami života, zdravia a smrti, budúcnosti nášho národa i ľudskej civilizácie. Jedným z cieľov tohto príspevku je aj to, aby sme nezabúdali na osobnosti, udalosti a okolnosti, ktoré sa zaslúžili o doterajšie významné úspechy slovenských pracovníkov na tomto poli.

Dieťa “Nežnej revolúcie”

Na Slovensku bola v istom zmysle **bioetika dieťaťom vývoja po “Nežnej revolúcii”**. Nástojčivá potreba obrody národného, spoločenského a kultúrneho života - v situácii istého vákuu po rozpade babylonskej veže marxizmu-leninizmu - sa v oblasti medicíny a zdravotníctva prejavila veľkým záujmom o staršie i nové **etické problémy, ktoré nastoľoval aktuálny vývoj medicíny a zdravotníctva u nás i vo svete**. (Naviac, aktuálna situácia slovenského zdravotníctva sa všeobecne považovala za jeden z najkrikľavejších príkladov neschopnosti a morálnej degradácie totalitného režimu.) Korene tohto záujmu, i prví nadšenci, ktorí začali po novembri 1989 v tejto oblasti pracovať a verejne sa angažovať, pochádzali z obdobia a prostredia intelektuálnej rezistencie voči minulému režimu a kultúre, ktorá sa udržovala v kruhoch “disidentných intelektuálov”, ale tiež v rámci undergroundovej činnosti cirkví, najmä v rámci kresťanských spoločenstiev, rodín, reholí, “krúžkov” a rôznych “zakázaných” študijných aktivít. Podhubím a živnou pôdou tejto mnohostrannej aktivity bol súkromný a rodinný duchovný život a “dedičstvo otcov”, ktoré chcelo byť zachovávané a v ťažkých podmienkach odovzďavané, či zveľaďované.

V nových podmienkach slobody a rodiacej sa demokracie, istež porevolučnej eufórie i neobvykle pozitívneho mravného ovzdušia hľadali sa nové možnosti vyjadrenia kresťanských postojov i v konkrétnej, praktickej činnosti, medziiným i v oblasti medicíny, zdravotníctva a starostlivosti o rodinu. Významným počínom bolo založenie **založenie Zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov**, ktorý sa stal významným propagátorom a nositeľom kresťanských etických postojov a ideálov v oblasti slovenskej medicíny a zdravotníctva. V tomto období vznikli aj viaceré iniciatívy na ochranu života (pro-life), neskôr slovenská strešná **pro-life organizácia Donum vitae** (Dar života).

Reforma a humanizácia zdravotníctva

Snahy **reformovať a “humanizovať slovenskú medicínu”** získali mimoriadnu podporu príchodom MUDr. Alojza Rakúsa na post slovenského ministra zdravotníctva. V počiatočnom období mali temer všeobecnú podporu predstaviteľov nových politických zoskupení, hoci pomerne skoro sa práve v tejto oblasti začalo prejavovať typické “triedenie duchov”, ktoré neskôr vyústilo do vcelku prehľadného rozdelenia názorov a postojov v hlasovaní o návrhu Zákona o ochrane života pri poskytovaní zdravotnickej starostlivosti (schváleného koalíčnou vládou Dr. J. Čarnogurského na jar 1992, avšak neprijatého na prerokovanie Plénom SNR v júni 1992). Neskôr sa nositeľom týchto snáh programovo a cieľavedome stalo temer výlučne KDH.

Medzi hlavné úlohy ministerstva, okrem zabezpečenia chodu zdravotníctva v zložitých podmienkach, bola najmä príprava zásadnej a hlbkej reformy celého zdravotníckeho systému Slovenska. Zásluhou ministra Rakúsa sa od začiatku tohto úsilia venovala mimoriadna pozornosť etickým aspektom aktuálnych opatrení i všetkých pripravovaných zmien, vrátane chystanej novej legislatívy. Formálnym prejavom tejto jednoznačnej podpory bolo **založenie** tzv. **CENTRÁLNEJ ETICKEJ KOMISIE** pri Ministerstve zdravotníctva SR na jeseň roku 1990. Jej prvým vedúcim bol PhDr. Jozef Matulník. Neskôr sa táto komisia transformovala na Sekciu pre zdravotnícku etiku pri Rade ministra zdravotníctva SR a jej predsedom sa stal Prof. MUDr. Ladislav Šoltés, DrSc., sekretárom MUDr. J. Glasa. Vznik tejto národnej etickej komisie bol **v súlade s aktuálnym vývojom v Európe a vo svete**. Dôležité je, že na Slovensku (súčasne a v koordinácii s vtedajším českým ministerstvom zdravotníctva), vznikla takáto komisia ako jedna z prvých v európskych postkomunistických krajinách. Vďaka dôslednému postoju ministra Rakúsa získalo Slovensko už v tomto čase možnosť aktívne sa zúčastňovať medzivládnych zdravotníckych, prípadne špeciálnych bioetických konferencií (vysielanie zástupcov, expertov, ai.), pričom práve problematiku zdravotníckej etiky (spolu s ďalšími dohodnutými generálnymi oblasťami) gestorovalo slovenské ministerstvo pre celú ČSFR. Slovenský zástupca (MUDr. Rakús) na konferencii Svetovej zdravotníckej organizácie (SZO) v Lisabone navrhol **doplnenie hlavných cieľov Programu SZO "Zdravie pre všetkých do roku 2000"** (hlavného zdravotníckeho programu SZO) o tzv. **cieľ 38: medicínska etika**. Prijatím tohto návrhu sa začala oblasť bioetiky celosvetovo zvlášť sledovať aj v rámci spomenutého programu SZO.

Prvý bratislavský kongres

Okrem expertíznej činnosti a riešenia konkrétnych etických problémov prichádzajúcich ako podnety zo zdravotníckeho terénu, z legislatívneho odboru ministerstva, ako aj posudzovania projektov biomedicínskeho výskumu, venovala centrálna etická komisia zvláštnu pozornosť informovaniu odbornej i laickej verejnosti.

Výrazom tejto snahy bolo **usporiadanie** veľkého MEDZINÁRODNÉHO KONGRESU O HUMANIZÁCIÍ MODERNEJ ZDRAVOTNÍCKEJ STAROSTLIVOSTI (International Congress on Humanism in the Modern Medical Care, Bratislava, apríl 1991), ktorého sa zúčastnilo okolo **2500 zdravotníkov a popredných osobností medicíny** z celej ČSFR i zo zahraničia. Kongres mal mimoriadnu publicitu a dovtedy neobvyklé technicko-organizačné parametre (vlastná znelka, simultánne tlmočenie do viacerých jazykov, videozáznam, atď.). Okrem veľmi bohatej odbornej, vedeckej náplne mal kongres tiež mimoriadne kvalitný kultúrny a duchovný program (vrátane ekumenických podujatí). Pokladá sa dosiaľ za **jeden z najväčších európskych kongresov bioetiky**. V domácich podmienkach znamenal otvorenie nových oblastí záujmu a vedeckej, i verejnej diskusie. Mnohé témy, ktoré dovtedy boli skôr tabuizované alebo zámerne potláčané totalitným režimom (otázky umelého potratu, prirodzených metód plánovania rodičovstva, zodpovednosti lekára, reformy a financovania zdravotníctva, postojev "pro-life", ai.) sa dostali na program dňa a boli pertraktované celkom novým spôsobom. Začali postupne vznikáť **eticke komisie**, alebo rôzne iniciatívne pracovné skupiny pre otázky medicínskej etiky na lekárskech fakultách, pri veľkých nemocniciach, ako aj v rámci niektorých odborných spoločností Slovenskej le-

kárskej spoločnosti (SLS). Jednou z prvých bola Etická komisia LFUK a Fakultnej nemocnice v Bratislave pod vedením Doc. M. Babála. V auguste 1991 sa slovenskí zástupcovia aktívne zúčastnili významnej medzinárodnej konferencie "EAST-WEST BIOETHICS CONFERENCE" v Prahe, ktorej neskorším výsledkom bola intenzívna spolupráca so zakladajúcim svetovým centrom bioetiky (ako vedeckej disciplíny) - The Hastings Center (nachádza sa v blízkosti New Yorku v USA) a samostatnej účasťou Slovenska v medzinárodnom bioetickom projekte "Goals of Medicine" ("Ciele medicíny") (účasť viac než 30 vybraných krajín z celého sveta, záštita SZO).

Katedra medicínskej etiky

Dôležitým **medzníkom vo vývoji slovenskej bioetiky** bolo **založenie** KATEDRY MEDICÍNSKEJ ETIKY na Inštitúte pre ďalšie vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov (IVZ) v Bratislave v septembri 1991 (uskutočnilo sa za "riadiťovania" MUDr. V. Krčméryho - dnes profesora, doktora vied a dekana Fakulty ošetrovateľstva Trnavskej univerzity). Vedúcim katedry sa stal Prof. Šoltés. **Výuka bioetiky** sa stala **riadnou súčasťou postgraduálneho vzdelávania lekárov** a ostatných **zdravotníckych pracovníkov**. Katedra poriada početné postgraduálne kurzy, semináre a odborné prednášky nielen v Bratislave, ale aj v Košiciach, Banskej Bystrici a Martine a na iných miestach Slovenska. Od počiatku sa intenzívne a úspešne zapojila aj do mnohostrannej medzinárodnej spolupráce.

V januári 1992 usporiadala Centrálna etická komisia v spolupráci s Katedrou medicínskej etiky v Bratislave významnú **regionálnu medzinárodnú konferenciu** - REGIONÁLNE ČESKO-SLOVENSKO - MAĎARSKO - POLSKÉ SYMPÓZIUM O SÚČASNÝCH PROBLÉMOCH MEDICÍNSKEJ ETIKY, ktoré získalo aj významnú **podporu a ocenenie Rady Európy** (pozdravila ho osobným posolstvom aj vtedajšia generálna sekretárka RE - Catherine Lalumierová) pre svoj koncepčný príspevok v rámci regionálnej medzistátnej spolupráce v Európe. Toto sympóziu bolo počiatkom veľmi intenzívnych pracovných kontaktov a spolupráce slovenských bioetikov s príslušnými štruktúrami a komisiami Rady Európy. V nadväznosti na spomínané sympóziu sa uskutočnil na IVZ v Bratislave aj prvý MEDZINÁRODNÝ POSTGRADUÁLNY KURZ MEDICÍNSKEJ ETIKY.

Ústav medicínskej etiky a bioetiky

Vďaka pochopeniu a záujmu riaditeľa IVZ MUDr. V. Krčméryho a dekana Lekárskej fakulty Univerzity Komenského (LFUK) v Bratislave - Prof. MUDr. A. Mráza, DrSc., bol 30. marca 1992 v Bratislave na báze Katedry medicínskej etiky založený **ÚSTAV MEDICÍNSKEJ ETIKY A BIOETIKY LFUK A IVZ (ÚMEB)**. Za riaditeľa ÚMEB bol vymenovaný Prof. Šoltés, jeho zástupcom sa stal MUDr. Glasa. Založenie ústavu malo **zásadný význam pre ďalší úspešný vývoj** odboru na Slovensku. Medicínska etika sa stala povinnou súčasťou štúdia na LFUK v Bratislave (prednášky, semináre). Výberové prednášky z medicínskej etiky sa organizovali aj pre poslucháčov LF UPJŠ v Košiciach, najmä zásluhou iniciatívy košickej Kresťanskej akadémie - budovanej ako súčasť UPJŠ (riaditeľ Mgr. Ing. J. Palaščák).

Významným počínom obnovenej Slovenskej lekárskej komory (SLK) sa stalo vypracovanie a **publikovanie Deontologického kódexu SLK**.

Svetový kongres Pro-Life

V máji 1992 sa v Bratislave konalo **mimoriadne kongresové podujatie** nebývalého medzinárodného ohlasu - SVETOVÝ KONGRES PRO-LIFE, BRATISLAVA 1992. Podujatie, ktorého hlavným organizátorom bola slovenská pro-life organizácia *Donum vitae* (jej predseda a generálny sekretár kongresu MUDr. Miroslav Mikolášik), sa uskutočnilo s podporou Ministerstva zdravotníctva SR, LFUK v Bratislave, viacerých veľkých slovenských podnikov a inštitúcií. Najväčšou mierou prispeli samotní katolícki veriaci (finančná zbierka slovenských farností) a Slovenská biskupská konferencia.

Zúčastnilo sa ho okolo **2300 účastníkov**, naozaj z celého sveta (vrátane mimoriadnych svetových osobností medicíny a spoločenských vied, ako napr. Prof. Lejeune, Prof. Dumont, Prof. Schooyans, Prof. Callahan, Dr. Nathanson, a mnohí iní). Predsedom kongresu bol kardinál Lopez Trujillo, predseda Pápežskej rady pre rodinu. Veľmi bohatý vedecko-odborný program prebiehal vo viacerých (3-4) paralelných sekciách. Samozrejmosťou už bolo simultánne tlmočenie do 7 jazykov, kvalitný videozáznam s okamžitou distribúciou objednaných videokaziet (do 24 hod.), kongresová znelka, komplexná medializácia (tlač, televízia, rozhlas) a kvalitný kultúrny program (vrátane špeciálneho folklórneho galaprogramu SLUKU-u).

V podmienkach bratislavského kongresového centra "Istropolis" (bývalý "Dom odborov", kde sa predtým konali zjazdy KSS) bolo absolútnou novinkou zriadenie zvláštnej kongresovej kaplnky so stálou duchovnou službou (Sv. spoveď, Sv. Omše), ktoré sponzorovali a realizovali mladí bratislavskí architekti a umelci. Duchovný program kongresu mal aj významnú ekumenickú časť (každý deň ráno - ekumenické modlitby v hlavnej kongresovej sále, ai.).

Paralelným podujatím kongresu bolo aj vynikajúco obsadené MEDZINÁRODNÉ SYMPOZIUM O MEDICÍNSKEJ ETIKE, ktorého hlavným organizátorom bol Ústav medicínskej etiky a bioetiky.

Etické komisie

Dôležitou udalosťou z teoretického i praktického hľadiska bolo publikovanie *Smerníc pre zriadenie a činnosť etických komisií v rezorte ministerstva zdravotníctva SR* v júni 1992. Smernice ministerstva zdravotníctva, ktoré sa stali podkladom pre zakladanie a prácu etických komisií v slovenských nemocniciach a ústavoch biomedicínskeho výskumu, boli prvými, ktoré vznikli a boli publikované v krajinách bývalého sovietskeho bloku.

V júli 1992 zorganizoval Ústav medicínskej etiky druhý MEDZINÁRODNÝ POSTGRADUÁLNY KURZ BIOETIKY. Zvláštnosťou bola účasť skupín lekárov z Moskvy a zo Zakarpatskej Ukrajiny. Príchodom MUDr. Jozefa Rajmunda Klepanca získal ústav vysoko kvalifikovanú, ľudsky pozitívnu a organizačne nadanú osobnosť. MUDr. Klepanec prevzal úlohy zástupcu vedúceho katedry.

Rada Európy

V roku 1993, napriek nie veľmi priaznivej vnútroštátnej politickej klíme (zvlášť aj v oblasti zdravotníctva), ďalej pokračovali početné aktivity Ústavu medicínskej eti-

ky a bioetiky. V júni 1993 tretí MEDZINÁRODNÝ KURZ BIOETIKY. Zakladujúce **Členstvo ústavu** v novej *Európskej sieti výskumných a výukových centier bioetiky*, sponzorovanej Radou Európy. V novembri organizácia prvej, veľmi úspešnej KONFERENCIE RADY EURÓPY O VÝUKE BIOETIKY V EURÓPE (23. - 25. 11. 1993, Bratislava). Štart medzinárodného projektu "Goals of Medicine" (viď vyššie). Pravidelná výuka medicínskej etiky na LFUK v Bratislave a v rámci postgraduálneho vzdelávania lekárov a ostatných zdravotníckych pracovníkov. Množstvo prednášok na vedeckých a postgraduálne-vzdelávacích podujatiach doma i v zahraničí.

Prvá slovenská učebnica a časopis

Rok 1994 bol svedkom vydania prvých moderných učebných **textov medicínskej etiky v slovenčine** (L. Šoltés a kol.: *Vybrané kapitoly z medicínskej etiky*, skripta, LFUK Bratislava) a začiatku vychádzania **odborne-vedeckého časopisu MEDICÍNSKA ETIKA & BIOETIKA - MEDICAL ETHICS & BIOETHICS** (časopis Ústavu medicínskej etiky a bioetiky, spočiatku dvojmesačník, t.č. štvrťročník, dvojazyčný (angličtina - slovenčina), národná a medzinárodná redakčná rada). Ústav vypracoval aj návrh nového štatútu Centrálnej etickej komisie Ministerstva zdravotníctva SR (návrh však, bohužiaľ, dosiaľ nebol ministerstvom realizovaný). Začiatkom septembra organizoval ústav štvrtý MEDZINÁRODNÝ KURZ BIOETIKY NA TÉMU "ETIKA ZDRAVIA RODINY A STAROSTLIVOSTI O RODINU" (podujatie k Medzinárodnému roku rodiny OSN).

Káhirska konferencia

Významným medzinárodným príspevkom slovenských bioetikov a ďalších odborníkov bola odborná a expertízna práca v príprave a realizácii **účasti slovenskej vládnej delegácie na** historickej MEDZINÁRODNEJ KONFERENCII O POPULÁCIU A ROZVOJI v septembri 1994 v Káhire. Vystupovanie a postoje slovenskej delegácie (pod vedením Ing. Júliusa Brocku (KDH), vtedajšieho ministra práce, sociálnych vecí a rodiny vo vláde premiéra Moravčíka (DÚ)) významne zasiahli do priebehu a výsledkov konferencie. Slovensko podporilo požiadavky na také úpravy záverečného dokumentu konferencie (tzv. Akčný plán Konferencie o populácii a rozvoji), ktoré vychádzali z rešpektovania prirodzeného mravného zákona a dôstojnosti každého človeka, ako aj predchádzajúcich medzinárodných dokumentov ľudských práv a boli zamerané proti akejkoľvek diskriminácii, zneužívaniu, vykorisťovaniu, alebo útlaku v národnom alebo medzinárodnom meradle. Tieto výsledky boli o to cennejšie, že predstavovali v tom čase konsenzné postoje širokej demokratickej koalície (ktoré zakotvovala vládna smernica pre účasť slovenskej delegácie, ako aj pluralitné zloženie samotnej delegácie).

Aktivity 1995 - 1996

V roku 1995 sa činnosť ústavu, etických komisií ako aj celého zdravotníckeho systému vyvíjali v zložitých politicko-ekonomických podmienkach. Napriek tomu sa podarilo rozbehnuté aktivity udržať - a niektoré z nich ďalej rozvinúť. Zaujímavou novinkou bolo začatie pravidelných interdisciplinárnych prednášok pre študentov

Právnickej fakulty UK v Bratislave. V októbri sa v Bratislave konala významná **medzinárodná konferencia** na tému "VZŤAH PACIENTA A ZDRAVOTNÍCKEHO PRACOVNÍKA", ktorú zorganizoval Ústav medicínskej etiky a bioetiky v spolupráci s Medzinárodnou asociáciou práva, etiky a vedy (Paríž). K významnému zlepšeniu prišlo v oblasti výuku medicínskej etiky na LFUK v Bratislave, kde sa s pomocou nových externých spolupracovníkov ústavu (zväčša nehonorovaných dobrovoľníkov!) podarilo zaviesť výuku formou seminárov v malých pracovných skupinách. Konferencia biskupov Slovenska (KBS) zriadila zvláštnu Komisiu pre otázky bioetiky. Pracovníci v odbore bioetiky boli aktívnymi členmi slovenskej vládnej delegácie na významnej MEDZINÁRODNEJ KONFERENCII OSN O ŽENÁCH v Pekingu (august 1995).

Veľkým medzinárodným úspechom a uznaním bolo **prijatie ústavu za riadneho člena Európskej asociácie centier medicínskej etiky (EACME)**, najstaršej medzinárodnej asociácie centier bioetiky v Európe.

Vyššie spomínané aktivity Ústavu medicínskej etiky pokračujú aj v roku 1996. V mesiaci apríl sa uskutočnili v Bratislave dve významné konferencie. Prvou bol 1. BRATISLAVSKÝ DEŇ OŠETROVATELSKEJ ETIKY (18. apríla), venovaný problematike geriatrickej. Bol ovocím i ďalším krokom cieľavedomej starostlivosti o rozvoj ošetrovateľskej etiky ako teoretickej i praktickej disciplíny a stretol sa s veľmi priaznivým prijatím a širokou odozvou medzi strednými zdravotníckymi pracovníkmi i učiteľmi slovenských stredných zdravotných škôl. Ďalšou úspešnou akciou bola panelová diskusia venovaná etickým aspektom terminálnej starostlivosti, ktorú usporiadal Ústav medicínskej etiky a bioetiky v rámci vedeckej schôdze Spolku slovenských lekárov v Bratislave (29. 4. 1996).

Najvýznamnejším medzinárodným podujatím v roku 1996 bol **MEDZINÁRODNÝ KURZ BIOETIKY (26.-29. augusta)** a **MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA BIOETIKY na tému "Zdravotníctvo v ťažkostiach: Zachovanie integrity v situácii nedostatku" (29. - 31. augusta)** v Bratislave. Zúčastnilo sa ich do 150 odborníkov z celej Európy i zo zámoria (pozri materiál "Zdravotníctvo v ťažkostiach - problém morálnej integrity v situácii nedostatku" (*J. Glasa*) v AMCS č. 2/1996, s. 14 - 16).

Záverom tohto krátkeho exkurzu po najnovších "mini-dejinách" slovenskej bioetiky nám snád ostáva zaželať tejto našej mladej vedeckej, no, ako sme videli, i navyšosť "praktickej" medicínsko-filozofickej disciplíny, aby bola schopná ďalej rozvíjať svoje doterajšie úspechy a dosiaľ vybudované skutočnosti a možnosti - pre dobro a rozvoj slovenskej medicíny a zdravotníctva, ako aj podieľať sa naďalej aktívne na európskom i svetovom vedecko-odbornom, spoločenskom, ba i politickom dianí.

MUDr. Jozef Glasa, CSc.

Pozn. red.: Článok je upravenou verziou príspevku uverejneného v časopise Krajanský pozdrav (Mníchov, Nemecko), ročník 25, 1996, č. 3, s. 4 - 6.

● **Podakovanie:** V mene našich čitateľov i svojom redakcia AMCS zo srdca ďakuje P. MUDr. Jozefovi Rajmundovi Klepancevi, OP; zdravotným sestram Vierke Ješinovej a Hanke Haviarovej - a zvlášť sl. Lubke Cehuľovej, za ochotnú a nehonorovanú pomoc pri technicky a najmä časovo náročnej príprave distribúcie nášho časopisu!

Redakcia

● V tomto liste sv. Pavol od nás žiada silnú dôveru v Boha. My zdravotníci, zdá sa, žijeme len v biologickom svete. Náš cieľ konať dobro chorému akoby si žiadal len hmotné zabezpečenie. Málo myslíme na duševno chorého. Chýba tu často účinnejšie duchovné prepojenie: lekár-pacient, sestra-pacient, pacient-pacient a opačne. A tam, ako vieme, je neraz ukrytá veľká duchovná sila. Už v pohľade do očí, v dotyku rukami, vysloveným slovom, prechádza medzi komunikujúcimi osobami navzájom duševný pocit hrejivého tepla, dobrej pohody, potešenia a pokoja, nech je stav chorého akýkoľvek.

Ale toto, ako pozitívny signál, musíme pri svojej práci a styku s pacientami vysieľať my, zdravotníci. Tým pozveme chorého, aby toto priateľské gesto prijímal a opätoval.

● V druhom verši Pavol pokračuje: *Vo všetkom, modlitbou, prosbou a so vzdávaním vďaka prednášajte svoje žiadosti Bohu.* Tu je potrebná viera. Priznám sa, že pri riešení diagnostických problémov, pri neúspešnosti liečby, pri náhlom, nepredvídanom zomieraní človeka, môjho pacienta, v urgentnej situácii - som aj niekedy akoby pozabudol na Boha. Moji predkovia na dedine, keď sa im stalo nejaké nešťastie, si povzdychli: *Pane, Bože, pomáhajže.* Tí slabší slabší vo viere aj zakliali. Len si spomeňme, ako niekedy nadáva podaktorý chirurg pri operácii (väčšinou si to odnesie sestra inštrumentárka a asistujúci kolega). Myslím, že ten lekár, žiaľ, vlastne narušuje posvätnosť situácie, akou nesporne chirurgický zákrok je.

● V ďalšom verši sv. Pavol hovorí: *A Boží pokoj, ktorý prevyšuje každú chápatosť, uchráni vaše srdcia a vaše mysle v Kristu Ježišovi.* Tu mi prichádza na myseľ, že sa niekedy až príliš pyšime s našou medicínou. Vyrstkujeme naše úspechy pred tvár Stvoriteľa: *Hľa, my sme zveladili Tvoje dielo. My sme potlačili tisícročné metly ľudstva: mor, tuberkulóza, lepra, kiahne, týfus a transplantujeme celé orgány. Ba, pustili sme sa i do rakoviny a zakrátko zvládneme aj AIDS. Púšťame sa do ovplyvňovania základov ultraštruktúry biologických znakov človeka. Už pomaly poznáme jeho genóm a temer si trúfame vylepšiť druh človeka ako živočicha na tejto planéte.*

Ale snáď najväčšia trúfalosť dnešného človeka (ktorého jeden filozof nazval červíkom) je v tom, že zatracuje materské lono umelým oplodňovaním ľudských vajíčok v skúmavke a pestovaním ľudských zárodokov v umelom prostredí. Akoby sa tu človek chcel vysmievať Božím plánom pri počatí nového ľudského života. (Nestačí ani to, že Ježiš Kristus, Syn Boží sa počal skrze Ducha Svätého v panenskom lone svojej Prečistej Matky - a Panna Mária ho prirodzene vynosila a potom zázračne porodila ako Bohočloveka.) Ešte väčším zlom je masové ničenie nenarodených, ktoré vykonávajú lekári "na objednávku" gravidných žien. Tu možno najlepšie vidieť, koľko zla dokáže urobiť vzdelaný človek. Ak si uvedomíme, čo sa deje v Juhoslávii, opanuje nás trvalé zdesenie nad najkrutejšími vraždami, ktoré dokáže robiť civilizovaný človek.

● Sv. Pavol nás utešuje: *Napokon, bratia, myslite na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povesť, čo je cnostné a chváľtebné. Robte, čo ste sa naučili, prijali a počuli, videli na mne. A Boh pokoja bude s Vami.*

Táto výzva sv. Pavla platí aj pre nás, zdravotníkov - aspoň snáď pre tých pár stovák počúvajúcich z viac než 16 000 lekárov na Slovensku - a asi štvornásobného

počtu zdravotných sestier. Tá akoby obrovská (pre)sila našich liberálne mysliacich, 'racionálnych' kolegov, čo sa domnievajú, že konaním zla napomôžu ľudskosti, je až desivá. Niekedy na nás ťaživo dolieha. Ale neupadajme do malomyseľnosti, či apatie. Neschovávajme sa do súkromia, ale vykročme, posmelení sv. Pavlom, a vynávejme, hlásajme pravdu o spravodlivosti a láske, plnú pravdu o človeku - Božom obraze, nedeforovanom blúdiacim liberalizmom a utilitarizmom. A majme prítom pevnú dôveru v Boha: v jeho pomoc, vernosť, lásku a milosrdenstvo.

Doc. MUDr. Marcel Babál, CSc.

A: Doc. Dr. M.B., Ambroseho 2, 851 04 Bratislava

Pozn. red.: Text meditácie po Sv. Omši celebrovanej v kostole Sv. Cyrila a Metoda (v správe otcov redemptoristov) v Bratislave pred pravidelným stretnutím členov bratislavského klubu ZKLZ (Býva vždy v druhý utorok v mesiaci). **(J.G.-)**

DNEŠNÁ MEDICÍNA A NÁŠ OBRAZ ČLOVEKA

8. európsky kongres FEAMC, Praha, 5. - 9. júna 1996

V dňoch 5. - 9. júna 1996 sa v pražskom Paláci kultúry konalo najvýznamnejšie kongresové podujatie Európskej federácie asociácií katolíckych lekárov (FEAMC) - 8. európsky kongres FEAMC. Podobné podujatia bývajú každé 4 roky, predchádzajúci kongres sa uskutočnil v r. 1992 v Benátkach, budúci bude v roku 2.000 pravdepodobne v Ríme.

Hlavnou témou kongresu bola "Dnešná medicína a náš obraz človeka". Program podujatia - odborný, duchovný a kultúrny - bol veľmi bohatý a dobre organizovaný - Kongres sa konal pod záštitou kardinála M. Vlka. Zúčastnilo sa ho do 500 lekárov a zdravotníkov z temer všetkých európskych krajín a niekoľko účastníkov zo zámoria. Slovenskí účastníci (41 registrovaných lekárov a zdravotníkov) tvorili druhú najpočetnejšiu skupinu, hneď za českou republikou. Celkove účasť lekárov z krajín strednej a východnej Európy vysoko prevýšila počet účastníkov zo západoeurópskych štátov. Túto skutočnosť treba zdôrazniť aj preto, že finančná náročnosť kongresu bola pomerne vysoká.

Odborný program kongresu prebiehal v blokoch pozvaných prednášok, krátkych ústnych referátov, v sekcii posterov, a tiež formou workshopov - diskusií pri okrúhlym stole (v popoludňajších hodinách).

Pre plenárne zasadnutia bolo zabezpečené profesionálne tlmočenie (francúzština, angličtina, nemčina, taliančina a čeština).

Prvý deň odborného programu sa venoval téme **Život a zdravie ako dar: Katolícka a kresťanská filozofia medicíny.** Medzi pozvanými prednášateľmi zvlášť zaujali *Prof. V. Saraceni (sekretár Asociácie talianskych katolíckych lekárov)* s prednáškou venovanou problému činnosti a svedectva kresťanských lekárov v súčasnom období výraznej sekularizácie života i medicíny. *Dr. H.-B. Gerl-Falkovitz (Nemecko)* hovorila o význame ľudskej existencie v rozdielnosti pohlaví (muž a žena) pre medicínu. *Prof. W. Poltawska (Krakov)*, ktorá je blízkou spolupracovníčkou pápeža Jána Pavla II., ve-

novola svoje vystúpenie analýze encykliky **Evanjelium života**. Prof. K. Šípr (Brno) sa zaoberal etickými aspektami primárnej starostlivosti.

Hlavnú tému dňa ďalej rozviedli prednášajúci v bloku krátkych pôvodných príspevkov. Úvodná prednáška tohto bloku patrila Prof. L. Šoltésovi z Bratislavy. Zaujímavým spôsobom analyzovala otázku, ktorú si autor položil v názve príspevku: "Čím je choroba a smrť, ak život a zdravie sú darom?"

Diskusné workshopy pri okrúhlym stole boli venované 1) embryológii a reprodukčnej medicíne, 2) psychickej kríze človeka vo vzťahu k jeho viere, 3) kresťanskej nemocnici a jej úlohám v sekularizovanom svete, 4) niektorým aspektom súčasnej diskusie medzi tzv. etikou hodnôt a utilitarizmom.

Prvý deň rokovania kongresu zakončila slávnostná Sv. Omša v chráme Strahovského kláštora, spojená s procesiou pri príležitosti sviatku Božieho Tela. Prehliadka historických miestností a najmä starobylej knižnice kláštora bola mimoriadnym zážitkom.

Druhý deň kongresu prebiehal pod titulom **Náš obraz človeka a jeho význam pre súčasnú medicínu: Katolícka a kresťanská antropológia**. Dr. R. Gertler (Nemecko) hovoril o "prítrojovej medicíne" a ľudskom umieraní. Dr. M. Abiven (Francúzsko) sa venoval otázkam zmyslu bolesti a smrti. Dr. H. Pera (Nemecko) hovoril o špiritualite a praxi starostlivosti o zomierajúcich. Prof. P. Schotsmans (Belgicko) sa venoval personalistickému modelu ako východisku pre etické uvažovanie a rozhodovanie v medicíne. Dr. P. Belson (Anglicko) rozoberal problematiku rešpektovania práv detí v rámci zdravotníckej starostlivosti.

Blok kratších prednášok začal príspevkom Dr. R. Preisnera (USA) o problematickej praxi tzv. 'advanced directives' (pisomných vyjadrení pacientov o odmietnutí určitých typov zdravotníckej starostlivosti, pokiaľ by sa nachádzali v takom stave, že by neboli schopní rozhodovať - napr. bezvedomie, demencia) v amerických nemocniciach. Dr. O. Andrysek (ČR) hovoril o situácii a perspektívach paliatívnej starostlivosti v Českej republike. Dr. F. Blin (Paríž) sa venoval problematike paliatívnej liečby na jednotke intenzívnej starostlivosti. Dr. L. Krapac (Chorvátsko) hovoril o skúsenostiach týkajúcich sa kvality života chronických pacientov v čase priameho vojnového konfliktu (1991-92). Dr. P. Cejpek a Dr. P. Fadrus (ČR) si všimli niektoré etické aspekty transplantácii. Dr. M. Klevišar (Slovinsko) hovorila o vlastných skúsenostiach so starostlivosťou o umierajúcich v hospicioch, ktorú opisala ako model holistickej starostlivosti. Dr. M. Svatošová (ČR) v mimoriadne pôsobivej prednáške predstavila skúsenosti z prevádzky prvého hospica v ČR (Hospic Sv. Anežky Českej).

Diskusné workshopy druhého dňa sa venovali problematike 1) hospicov, 2) pasťoralnej medicíny, 3) sociálnej pomoci osobám v núdzi, 4) tehotných žien a matiek v núdzi, 5) adolescentológie.

Duchovným vyvrcholením dňa bola slávnostná Sv. Omša v kostole Panny Marie Vítězné, v ktorom sa nachádza aj originál milostivej sošky "Pražského Jezulátka". Vo večerných hodinách sa konalo pracovné zasadnutie Výboru FEAMC. Zúčastnil sa ho aj novovymenovaný duchovný FEAMC, ktorým sa stal P. Dr. F. Pozaic, SJ, z Chorvátska, známy svojimi početnými publikáciami z oblasti bioetiky.

Tretí deň rokovania kongresu sa snažil hľadať odpoveď na otázku **Ako sprostredkovať a šíriť našu predstavu o človeku? Aké sú sociálne aspekty práce lekára?** Prof. A. Baumgartner (Mnichov) sa venoval vzájomnému vzťahu zodpovednosti za svoje zdravie a princípu solidarity v podmienkach zdravotníckej starostlivosti. Dr. J. Stevens (Holandsko) vo svojej prednáške rozobral problém spravodlivého rozdelenia

(alokácie) prostriedkov vo vzťahu k zdravotníckej starostlivosti. Poukázal na zodpovednosť voči chudobným, ako aj na zástoj svedomia lekára v súčasnej medicíne. *Dr. M. Gentilini (Francúzsko)* hovoril o pomoci rozvojovým krajinám. *Dr. J. Michaud (Francúzsko)* referoval o problematike ochrany, resp. ohrozenia ľudského života v Európskej konvencii o bioetike, pripravovanej (a v dňoch kongresu práve schvaľovanej) na pôde Rady Európy.

Úvodná prednáška bloku krátkych pôvodných prednášok patrila *Dr. A. Neuwirthovi*, súčasnému veľvyslancovi SR vo Vatikáne. Názov jeho prednášky: "*Medicina ako životný experiment*". Autor pôsobivým spôsobom na skúsenostiach z vlastného života a dlhoročného kontaktu s medicínou poukázal na životnosť personalistického prístupu. Ďalší prednášatelia sa venovali problému hladu vo svete (*Dr. Z. Žadák, ČR*), modelovej pomoci rozvojovým krajinám (príklad talianskej pomoci Albánsku organizovanej na medzi-regionálnej úrovni, *Dr. M. Bosio*), zdravotníckych pracovníkov a otázok ich svedomia (*Dr. A. Liseč, Chorvátsko*), práce teológa v Národnej komisii pre medicínsku etiku (*Prof. J.-C. Besanceney, Francúzsko*), medicínskeho hľadiska pri posudzovaní otázky autenticity ľudského života od počatia (*Dr. B. Maier, Rakúsko*), ochrany života a vývoja zdravotníctva na Ukrajine (*Dr. I. Louts*), etiky, Biblie a matiek v núdzi (*Dr. S. Leone, Taliansko*).

V závere odborného programu prítomní prijali záverečnú deklaráciu (text vid' na s. 15 tohto čísla AMCS) a text pozdravného telegramu Sv. Otcovi.

Popoludní sa uskutočnilo valné zhromaždenie delegátov FEAMC, ktoré potvrdilo vo funkcii doterajšieho prezidenta FEAMC - *Dr. Pavla Descheppera* z Belgicka a zvolilo nového generálneho tajomníka FEAMC - *Dr. J. Stevensa* z Holandska. Slovensko - Zväz kresťanských lekárov a zdravotníkov - má nateraz v rámci Výboru FEAMC status pozorovateľa. Významným bodom rokovania bola voľba miesta usporiadania budúceho európskeho kongresu FEAMC (v r. 2.000). Nakoľko talianska asociácia (ktorá organizovala aj 7. kongres FEAMC v roku 1992 v Benátkach) prejavila určité pochybnosti o možnosti usporiadania kongresu v Ríme v rámci osláv Jubilejného roka 2.000, v priebehu ďalšieho rokovania ponúkol slovenský zástupca (*Dr. Glasa*) možnosť usporiadať kongres v Bratislave (Rozhodnutie by malo padnúť do konca roka 1996, predpokladá sa však definitívna kandidatúra Ríma. V takom prípade by sa SR mohla pokúsiť o kandidatúru na usporiadanie niektorého z budúcich kongresov: vzhľadom na veľké, úspešné kongresové podujatia uskutočnené v Bratislave v rokoch 1991 (Medzinárodný kongres o humanizácii modernej medicínskej starostlivosti) a 1992 (Svetový kongres Pro-Life), ako aj mnohé aktivity členov ZKLZ na medzinárodnej úrovni, mohla by táto kandidatúra mať veľmi dobré šance na úspech.). Zhromaždenie delegátov zdôraznilo potrebu rozvíjať konkrétne formy spolupráce v rámci organizácie FEAMC, i na bilaterálnej úrovni medzi jednotlivými asociáciami. FEAMC v spolupráci s FIAMC (svetovou federáciou) vydáva medzinárodný duchovno-odborný časopis pod názvom "Decisions" (štvrtročník).

Zaujímavou súčasťou kongresu bola sekcia posterov, v ktorej bolo i slovenské zastúpenie (*Dr. Š. Koval - Košice*, *Dr. J. Glasa* a spol. - Bratislava, *Doc. Bošmanský* a *Doc. Pullmann - Piešťany, Martin*), ako aj zaujímavá výstava odbornej a náboženskej literatúry.

Slávnostným zakľúčením kongresu bola pontifikálna Sv. Omša, ktorú v nedeľu (9. júna 1996) koncelebroval v katedrále Sv. Víta na Pražskom hrade s početnými kňazmi pražský arcibiskup a český prímás - kardinál *M. Vlk*.

8. európsky kongres FEAMC 1996 priniesol neopakovateľnú atmosféru priateľstva a solidarity európskych katolíckych lekárov a zdravotníkov, volanie po širšom vzájomnom poznaní i konkrétnejšej spolupráci v blízkej budúcnosti, kvalitný odborný, du-

chovný i spoločenský program. Pozoruhodnou črtou kongresu bola významná účasť katolíckych lekárov z krajín strednej a východnej Európy, ktorí zaujali nielen svojim počtom (pri už spomínanej relatívne vysokej finančnej náročnosti podujatia), ale najmä svojim svedectvom aktuálne prežívanej a prakticky uplatňovanej kresťanskej viery. Tieto vyžiadanych prednášok kongresu by čoskoro mali uzrieť svetlo sveta v samostatnom zborníku (predpokladá sa i preklad do češtiny).

MUDr. Jozef Glasa, CSc.

A: Dr.J.G., Landauova 20, 84102 Bratislava

ZÁVEREČNÁ DEKLARÁCIA 8. KONGRESU FEAMC V PRAHE, 6.-9. JÚNA 1996, "DNEŠNÁ MEDICÍNA A NÁŠ OBRAZ ČLOVEKA"*

Znova prehlasujeme, že i v tejto dobe krízy základných hodnôt náš pohľad na človeka zahŕňa pochopenie života i zdravia ako daru.

I. začiatok života

Ľudský život musí byť rozhodným spôsobom chránený od okamihu počatia až do prirodzenej smrti. Deti majú právo na optimálne podmienky života v rodine a tiež na najvyššie dosiahnuteľnú úroveň zdravia.

II. Počas života

Život zostáva darom i vtedy, ak príde k ochoreniu človeka alebo k invalidite. Úlohou spoločnosti a medicíny je zmiernovať utrpenie, pričom je však potrebné brať do úvahy jedinečnosť a práva každej ľudskej osoby. Posvätnosť života rešpektujeme vo všetkých situáciách. Chorý má právo na primeranú lekársku, psychologickú, sociálnu a duchovnú starostlivosť o zdravie. Všetci ľudia majú rovnaké právo na zdravotnícku starostlivosť, základná zdravotnícka starostlivosť musí byť zaistená všetkým ľuďom vo všetkých krajinách.

III. Pred koncom života

Terminálne chorý má právo na optimálnu paliatívnu starostlivosť, primeraná starostlivosť sa musí poskytovať aj rodine chorého. Je nevyhnutné rešpektovať náboženské ctenie chorého, i všetkých, ktorí sa o neho starajú. Na žiadosť chorého môže lekár odmietnuť alebo prerušiť neprimeranú liečbu. Lekár je však vždy povinný zmiernovať utrpenie terminálne chorých, a to dokonca i vtedy, ak by malo hroziť skrátenie života ako nezamýšľaný vedľajší účinok liečby. Ak sa chorým poskytuje optimálna starostlivosť, niet žiadneho dôvodu pre eutanáziu, čiže pre úmyselné život ukončujúce konanie lekára na žiadosť chorého.

* Text deklarácie prijatej na plenárnom zasadnutí 8. európskeho kongresu FEAMC dňa 8. júna 1996 v Prahe.

O knihách

● **Spomienky kresťanského odborára (Rudo Čavojský) Lúč, Bratislava, 1996, 194 strán.** Ide o pozoruhodnú publikáciu, ktorou slovenská kultúrna verejnosť aspoň malým dielom spláca veľký dlh mlčania voči mimoriadnej postave novodobých slovenských dejín - vedúcej osobnosti kresťanského robotníckeho hnutia na Slovensku medzi dvoma vojnami, redaktorovi, poslancovi československého parlamentu a Slovenského snemu - Rudovi Čavojskému (nar. 1901, zomr. 1983). Autor týchto pamätí, pôvodne (pre jeho neobyčajnú skromnosť) určených len pre najbližší okruh príbuz-

ných, výrazným a veľmi úspešným spôsobom uviedol na Slovensku (a to už v 20-40-tych rokoch nášho storočia!) do praxe sociálnu náuku Cirkvi, ako ju vo svojich encyklikách sformulovali pápeži Lev XIII a Pius XI. Za budovanie a vedenie slovenských kresťanských odborov ho v roku 1941 pápež Pius XII. významne Rádóm sv. Gregora. Roky neslobody nás prinútili takmer zabudnúť, že jestvovali pápežské sociálne encykliky a že na Slovensku pôsobili veľmi aktívne kresťanské odbory. Toto všetko, i mnoho iného, nám znovu pripomenie táto kniha. Dozvieme sa o úspešnom i strastiplnom živote človeka, ktorý aktívne bojoval za sociálnu spravodlivosť i za slovenskú autonómiu (dlhé roky spolu s A. Hlinkom). Od samého začiatku sa staval proti nacizmu, aj proti extrémnemu nacionalistickému krídlu slovenskej politiky v rokoch vojny. Bol humanistickým demokratom, ktorý si odtrpel ťažké skúšky a príkoria za komunistického režimu. Spomína fakty, udalosti, osobnosti, bez ktorých by naše poznanie dejín posledného polstoročia nebolo úplné. Navyše prináša zasvätený pohľad do mnohých neznámych a utajených skutočností. Pre kresťanských lekárov a zdravotníkov sú veľmi významné jeho aktivity na poli sociálnom a zdravotníckom (legislatíva, Robotnícka sociálna poisťovňa, ai.). Knižka, ktorá vychádza v peknej, i keď skromnej úprave, je vhodne doplnená ďalšími autentickými textami, ukážkami korešpondencie, písomnými svedectvami, fotografickou prílohou. Nemala by chýbať v žiadnej slovenskej kresťanskej rodine, ani v knižnici nikoho, kto sa zaujíma o zdravé korene nášho národa a jeho budúcnosť.

-J.G.-

● **Za mrakmi je moje milované slnko (Anton Habovštiak) Nové mesto s.r.o., Bratislava, 1996, 129 strán + príl. I - XVI.** Kniha predstavuje životopisný portrét sestry Zdenky z Kongregácie milosrdných sestier sv. Kríža, ktorá ako 39-ročná zomrela na následky mučenia pri výsluchoch a vyšetrovaní vo väzení. Ako rádová sestra pracovala na röntgenologickom oddelení v Štátnej nemocnici v Bratislave. Na osobitnom oddelení pod dozorom ŠtB ležali tu vtedy ťažko chorí politickí väzni. Medzi nimi sa nachádzal aj kňaz, ktorému sestra Zdenka pomohla utiecť, lebo mu hrozil ťažký trest (smrť). Za tento čin bola odsúdená na dvanásť rokov väzenia a stratu občianskych práv. V 70-tych rokoch, už po svojej smrti, bola v plnom rozsahu súdnou cestou rehabilitovaná. Kniha prináša pozoruhodné svedectvá osôb, ktoré sa so sestrou Zdenkou stretli počas jej života ako rádovej sestry i počas ťažkých rokov jej väzenia v komunistických žalároch. Autor prezentuje aj cenný dokladový materiál zo súdnych spisov. Pozoruhodné sú zápisky a modlitby sestry Zdenky, ktoré prezrádzajú neobyčajnú hĺbku duchovného života a ducha obety, pokory a "usmievajúcej sa lásky". Sviežo napísané dielko vrelo odporúčame do pozornosti všetkým kresťanským lekárom a zdravotníkom na Slovensku, ako aj našej mládeži.

-J.G.-

Acta Medica Christiana Slovaca je spravodaj Zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov na Slovensku. Uverejňuje pôvodné práce, materiály, informácie a prehľady s tematikou medicíny, zdravotníctva, medicínskej etiky a bioetiky, ako aj teologické a duchovné príspevky. Stojí dôsledne na strane ochrany ľudského života od jeho počatia a na rešpektovaní zásad kresťanskej etiky. Vychádza štvrťročne v slovenskom jazyku.

Redakčná rada: M. Babál, J. Bielik, J. Glasa (vedúci redaktor), J. Porubský, A. Rakús (predseda RR), M. Troščák, E. Vnenčáková, A. Záborská (tajomníčka RR)

Adresa pre korešpondenciu a zasielanie príspevkov: Dr. J. Glasa, Landauova 20, 841 02 Bratislava.

Registrované Ministerstvom kultúry SR, r.č. 1071/94. ISSN 1335 - 1028

Vydáva Charis s.r.o., Ipeľská 3, Bratislava, pre Zväz kresťanských lekárov a zdravotníkov na Slovensku.